

Evaluace projektu Křehká šance II.

Průběžná evaluační zpráva

zpracováno pro Probační a mediační službu

SocioFactor s.r.o.

www.sociofactor.eu

Obsah

Obsah	2
1. Cíle formativní evaluace	3
2. Výsledky formativní evaluace podle klíčových aktivit	4
2.1. KA 01 – Komise pro podmíněné propuštění	4
2.1.1. Jednání Komise pro podmíněné propuštění	6
2.1.2. Postoj soudců a státních zástupců	8
2.2. KA 02 – Victim Impact Training	11
2.2.1. Úprava evaluačního dotazníku pro odsouzené	12
2.3. KA 03 – Rozvoj restorativní praxe	13
2.4. Odborná diskusní platforma	15
2.5. Monitoring a evaluace projektu	16
2.6. Zahraniční studijní cesty	19
3. Závěry a doporučení	20
Příloha 1: Postoj soudců a státních zástupců zapojených do projektu Křehká šance II k práci a výsledkům práce Komise pro podmíněné propuštění a k agendě podmíněného propuštění.	23
Příloha 2 Evaluační dotazník pro odsouzené (VIT)	41

1. Cíle formativní evaluace

Účelem formativní části evaluace je poskytnout zpětnou vazbu realizačnímu týmu k doposud provedeným aktivitám v rámci projektu. Důraz klademe na ověření, zda skutečný průběh realizace odpovídá plánovanému nastavení projektu, zda jsou vytvářeny všechny výstupy, a dále zhodnotíme způsob provádění projektových aktivit. Evaluaci provádíme tak, že systematicky sbíráme data o designu projektu a jeho implementaci. Vycházíme ze zkušeností všech osob, které se na projektu podílejí a s nimiž jsme doposud měli možnost se kontaktovat (management projektu, realizátoři a participantí). Formativní evaluace slouží ke zlepšení projektu tím, že se zkoumá fungování programu, kvality implementace a organizační kontext. V rámci této fáze nelze vyhodnocovat dopady v jejich plné šíři, což je dáno tím, že je projekt teprve realizován.

Obecné cíle formativní evaluace jsou následující:

- a) Zjišťovat efektivitu programu (projektu) – tzv. transformaci, tj. do jaké míry se daří vstupy převést do žádoucích výsledků, které jsou vymezeny jako žádoucí cíle projektu a aktivit.
- b) Zjišťovat relevanci poskytovaných aktivit. Relevancí aktivit se míní jejich schopnost reagovat na potřeby, které byly identifikovány v rámci realizace projektu.
- c) Zjišťovat, jak program interaguje s vnějším prostředím.
- d) Reflektovat, jak se daří program (projekt) implementovat.
- e) Věnovat se inovativním částem projektu. Sledovat průběh aktivit a to ve vztahu k prostředí, v němž jsou služby poskytovány.
- f) Poskytovat zpětnou vazbu a komunikovat se zástupci realizačního týmu a dalšími aktéry. Předávat jim informace z formativní evaluace a maximálně je podporovat při jejich aktivitách a to v atmosféře důvěry a spolupráce. Systematickým sběrem informací a jejich vyhodnocováním přispět ke zlepšení efektivity a celkovému úspěchu projektu.

2. Výsledky formativní evaluace podle klíčových aktivit

Evaluace se zaměřuje na projekt reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_029/0002257 Křehká šance II, který je realizován z Operačního programu Zaměstnanost Evropského sociálního fondu.

2.1. KA 01 – Komise pro podmíněné propuštění

Tato klíčová aktivita je realizována v osmnácti regionech, přičemž v devíti z nich již byl realizován projekt Křehká šance a ve zbylých devíti je aktivita realizována nově. Jednání Komisí pro PP probíhá v pravidelných dvouměsíčních intervalech, kdy v mezidobí mezi jednáními probíhá soustavná příprava podkladů a členů komise na jednání. Jednání Komisí pro podmíněné propuštění byla zahájena v lednu 2017 v 9 věznicích, které navazují na jednání Komisí v minulých letech, tedy v Plzni, Příbrami, Liberci, Rýnovicích, Bělušicích, Stráži pod Ralskem, Heřmanicích, Opavě a Karviné. V březnu 2017 byla jednání Komisí spuštěna poprvé ve všech 18 věznicích, které jsou zapojeny do projektu. Poprvé proběhla zasedání Komisí pro podmíněné propuštění ve věznicích Znojmo, Břeclav, Rapotice, Pardubice, Hradec Králové, Světlá nad Sázavou, Horní Slavkov, Všehrady a Praha Ruzyně - Velké Přílepy (a z důvodu nižší obsazenosti kapacity parolových slyšení byla rozšířena působnost i do objektu vazební věznice Praha – Ruzyně).

Aktivita KPP v pravidelných intervalech zahrnuje:

- informovanost a osvětu k projektu ve věznicích umožňující vytipování vhodných případů odsouzených k zařazení do projektu,
- případovou práci, tj. přípravu a projednání případu odsouzeného formou parolových slyšení ve věznicích, vč. zpracování Stanoviska KPP o ne/doporučení PP a návrhu individuálních kroků k bezpečnému podmíněnému propuštění.

Je naplánováno, že v průběhu projektu KPP projednají 1 104 případů odsouzených v rámci 368 parolových slyšení. Dle posledních získaných informací bylo k září 2018 (včetně) zařazeno do projektu 537 odsouzených. Z toho absolvovalo parolové slyšení 379 osob, odstoupilo 99 odsouzených, tj. 18%.

Pravidelně taktéž probíhalo zasedání Rady pro podmíněné propuštění, což je poradní orgán VS ČR, který aktivitu KA 01 zastřešuje a na jehož jednání probíhá zařazování případů na jednání KPP.

V průběhu období probíhaly centrální porady realizačního týmu a pracovní setkání na místní úrovni (místní zástupci realizačního týmu, zástupci PMS a věznic)

V rámci této klíčové aktivity byl také v soudních okresech, kde KPP působí proveden monitoring potřeb soudů a státních zastupitelství při posuzování žádostí odsouzených o podmíněné propuštění.

V červnu 2018 proběhl v Praze pod vedením lektorek Mgr. Dagmar Roztočilové a Mgr. Petry Kubánkové jednodenní workshop pro předsedy Komisí pro PP za účasti celkem 17 osob z řad zaměstnanců PMS a VS ČR.

Výstupy KA01:

- Zvýšení kvalifikace a profesionality administrátorů KPP, komisařů z PMS, členů KPP z řad zaměstnanců VS ČR a spolupracujících orgánů státní správy, samosprávy a NGO a koordinátorů ve věznicích
- Větší propojení okresních soudů a institucí spolupracujících na podmíněném propouštění odsouzených na svobodu (PMS, VS ČR)
- Vytvoření komplexních odborných podkladů pro rozhodování OČTŘ ve věci žádostí o podmíněné propuštění odsouzených, kteří projdou jednáním KPP, včetně plánu bezpečného návratu odsouzených do společnosti
- Zapojení obětí trestných činů do procesu podmíněného propuštění pachatele z VTOS
- Rozšíření systému KPP do více než poloviny věznic v ČR

Aktivity realizované v rámci evaluace

Komise pro podmíněné propuštění je aktivita, které jsme v průběhu evaluace věnovali největší pozornost.

V rámci evaluace jsme se zajímali o to, jak reálně probíhá jednání Komise pro podmíněné propuštění. Evaluátor se osobně zúčastnil jednání KPP, které proběhlo 8. 11. 2018 ve Věznici Heřmanice, a to jednak z důvodu vzhledu do problematiky a pochopení celého procesu, ale taktéž zjištění, zda je jednání KPP v souladu s Metodikou práce Komisí pro podmíněné propuštění.

Aktivita KA 01 je taktéž úzce propojena s aktivitou KA 04 Odborná diskuzní platforma v rámci níž je diskutována a analyzována stávající praxe PP a jejich výsledků a vytvoření návrhu systémových změn této praxe, včetně legislativních opatření. Jako priorita se tedy pro další práci jevílo zjištění postoje

OČTŘ k práci KPP. V měsících září a říjnu 2018 bylo v rámci evaluace realizováno kvalitativní šetření se soudci, jehož cílem bylo zjištění jejich názoru na práci KPP, na výsledky práce KPP a agendu podmíněného propuštění. Dále se evaluace zaměřila na to, jak se vyvíjí názor dotčených soudců na výše uvedené v čase, případně ve srovnání s výsledky dotazování v předcházejícím projektu.

2.1.1. Jednání Komise pro podmíněné propuštění

Práce Komise pro PP je vymezena dokumentem s názvem Metodika práce Komise pro podmíněné propuštění, který byl zpracován v rámci projektu Křehká šance reg. č. CZ. 1. 04/3. 1. 00/73.00004 a následně revidován v rámci projektu Křehká šance II.

Analýza Metodiky práce Komise pro podmíněné propuštění

Metodika práce Komise pro podmíněné propuštění je zpracována tak, aby umožňovala všem zainteresovaným subjektům pracovat v souladu s projektovým záměrem, a také porozumět všem souvislostem dané problematiky.

V metodice jsou jasně vymezeny subjekty, které zajišťují fungování systému práce KPP a stejně tak je vymezena i cílová skupina se kterou KPP pracuje. Dále je zde jasně vymezena další činnost KPP mimo samotné jednání. Touto činností je informační osvěta projektu, konkrétně osvěta ve věznici mezi samotnými odsouzenými, ale i mezi zaměstnanci, dále osvěta u orgánů činných v trestním řízení a v neposlední řadě i osvěta u široké veřejnosti. V metodice jsou podrobně popsána kritéria výběru a zařazení případu odsouzeného a taktéž činnost dalších zainteresovaných osob, kterými jsou koordinátor ve věznici a administrátor KPP, při výběru odsouzených do projektu. V další části je precizně zpracován postup přípravy parolového slyšení včetně specifikace situace, kdy odsouzený v průběhu z projektu odstoupí. Metodika taktéž jasně popisuje postup samotného parolového slyšení a v neposlední řadě se zaměřuje i na problematiku zacházení s informacemi a zajištění ochrany osobních údajů.

Celá metodika je ucelený návod pro práci v rámci jednání KPP, který postihuje komplexně celou problematiku. Je jasným návodem pro osoby v projektu zainteresované, které mají přesně stanoveno, jak se v konkrétních situacích chovat, co vše dodržovat a na co nezapomenout. Taktéž pro osoby do projektu osobně nezainteresované je jasným a přehledným popisem celé problematiky práce Komise pro podmíněné propuštění.

Jednání Komise pro podmíněné propuštění

Jednání KPP probíhá ve vymezených věznicích v pravidelném dvouměsíčním intervalu. V rámci prvotního výběru a schválení odsouzených, jejichž případy se budou na KPP projednávat se řeší všechny náležitosti nutné k tomu, aby jednání proběhlo bez komplikací. V případě účasti oběti nebo zástupce oběti na jednání je nutno kontaktovat příslušného pracovníka PMS na pozici poradce pro oběti. V této fázi dochází k prolínání s projektem Proč zrovna já II, jehož cílem je zajistit komplexní poradenství pro oběti trestných činů.

Projednání jednoho případu trvá cca 2 hodiny a je doporučeno projednávat 3 případy na jeden parolový den. Parolovému slyšení jsou vždy přítomni členové komise pro podmíněné propuštění, administrátor, koordinátor projektu ve věznici, vychovatel odsouzeného a odsouzený. V případě zájmu může být účastna i oběť trestného činu či poradce oběti jako její zástupce a další hosté, kteří se jednání účastní jako pozorovatelé (např. členové rady pro PP, ředitel věznice, OČTŘ, či zástupce odborné veřejnosti zainteresovaný v dané problematice). Komise má dále možnost přizvat na slyšení další osoby, které se k případu vyjadřovaly písemně a je potřeba jejich sdělení doplnit, např. psycholog, terapeut nebo kaplan. Odsouzený má možnost přizvat si tzv. podporovatele (většinou se jedná o rodinného příslušníka).

Jednání KPP má svou předem vymezenou strukturu a dohledem nad jejím dodržením je pověřen předseda KPP. Veškeré náležitosti jsou podrobně zapisovány administrátorem do protokolu ze slyšení, a ten je ihned po ukončení jednání KPP potvrzen podpisy všech komisařů. Komise pro podmíněné propuštění se vždy schází ve složení předseda komise (PMS/VS ČR), komisař (PMS/VS ČR), komisař zastupující odbornou veřejnost.

Průběh jednání – ze dne 8.11.2018 Věznice-Heřmanice

Komise pro PP měla naplánovány tři případy, evaluátor se účastnil pouze prvních dvou. Jednání bylo v obou případech zahájeno uvítáním všech přítomných a představení všech přítomných odsouzenému (a to včetně evaluátora, jako hosta jednání). Předsedkyně komise vysvětlila odsouzenému jako bude jednání probíhat a co vše bude součástí. Poté následovalo krátké úvodní slovo odsouzeného, jehož hlavním smyslem bylo sdělení odsouzeného proč se k jednání KPP přihlásil, jaká byla jeho příprava a co od jednání očekává. U prvního případu následovalo slyšení oběti (v případě, kdy byla oběť trestného činu přítomna) a následná shrnutí spolupráce s obětí pracovníkem PMS, který pracuje na pozici poradce pro oběti. Poté oběť trestného činu spolu s pověřeným pracovníkem PMS opustili jednání. Obě jednání dále pokračovaly vyjádřením vychovatele, který shrnul působení odsouzeného ve výkonu trestu. Také vychovatel následně opustil jednání. Dále dostal slovo

odsouzený, který KPP popsal svůj dosavadní život, a to ve třech časových obdobích – období před výkonem trestu, doba výkonu trestu a plány do budoucna po ukončení výkonu trestu. Odsouzený také odpovídal na otázky členů Komise. Na závěr celého slyšení odsouzený pronesl závěrečné slovo, v němž měl možnost reagovat na vše co bylo v průběhu jednání vyřčeno (příp. co vyřčeno nebylo, ale dle jeho názoru mělo). Dále následovalo rozhodování Komise, které je neveřejné, takže všichni ostatní účastníci jednání byli požádáni, aby místnost opustili. Poté bylo za přítomnosti všech zúčastněných vyhlášeno Stanovisko KPP, kde bylo odsouzenému buď doporučeno nebo nedoporučeno podmíněné propuštění, a to včetně podmínek, které je nutno dodržet v případě doporučení. Vzhledem k tomu, že v jednom případě bylo PP nedoporučeno, bylo odsouzenému srozumitelně vysvětleno, co Komisi vedlo k tomuto rozhodnutí a jak by měl dále postupovat, aby skutečnosti, které vedly k nedoporučení, upravil a zvýšil tak svou šanci na PP u soudu. Odsouzeným bylo jasně vysvětleno, že toto je pouze Stanovisko KPP, které pro soudce není zavazující, ale jedná se o podpůrný prostředek, který může v rámci svého rozhodování využít.

2.1.2. Postoj soudců a státních zástupců

Pro zpracování postoje soudců a státních zástupců zapojených do projektu Křehká šance II k práci a výsledkům práce Komise pro podmíněné propuštění a k agendě podmíněného propuštění, byla zvolena metoda hloubkových polostrukturovaných rozhovorů, které by měly být provedeny se všemi soudci a státními zástupci, kteří na projektu participují. Dotazování bylo závislé na ochotě a časových možnostech výše uvedených komunikačních partnerů. Díky realizovaným rozhovorům byla doposud získána zpětná vazba soudců v zapojených soudních okresech k práci KPP v rámci projektu.

Příprava šetření:

Kvalitativní šetření se soudci proběhlo v měsíci září a říjnu 2018 v soudních okresech, ve kterých aktuálně probíhá projekt Křehká šance II. V rámci tohoto šetření byli k dotazování vybráni soudci, kteří soudí žádosti o podmíněné propuštění. Celkem bylo osloveno a požádáno o spolupráci 44 soudců, a to prostřednictvím emailu. Následoval telefonický rozhovor s 18 z nich, kteří projevili aktivitu a zájem na kvalitativním šetření v rámci projektu participovat. Pouze jeden soudce z celkového počtu reagoval negativně, a to ve smyslu sdělení, že spolupracovat nehodlá. Další soudce pak přislíbil spolupráci pouze, pakliže mu budou otázky zaslány na hlavičkovém papíře na adresu soudu a on se následně rozhodne, zda bude chtít otázky zodpovědět či nikoliv (dosud neodpověděl). Jeden soudce se ozval s tím, že on sám PP nedělá a že žádost přeposlal dále, nicméně

se z tohoto soudního okresu nikdo neozval. Zbývající soudci nereagovali ani na opakovanou žádost, která jim byla emailem zaslána. Vzhledem k dlouhodobým zkušenostem, které naše společnost má v rámci podobných výzkumů při oslovování komunikačních partnerů z řad soudců, považujeme počet soudců, kteří projeví zájem s námi spolupracovat, za relativně vysoký. Jako rozhodující faktor, který má vliv na jejich participaci na kvalitativním šetření, vnímáme jejich časovou vytíženost.

V následujícím šetření se pokusíme dotazovat i státní zástupce. V současné době jsme ve fázi, kdy jsme získali kontakty na alespoň část příslušných st. zástupců kteří ve vybraných soudních okresech docházejí na jednání o PP. Problémem je, že mnohdy u jednání o PP v konkrétních soudních okresech střídají, takže je jejich počet sice vyšší, ale zkušenost s projektem tím pádem nižší. Aktuálně jsme obeslali vybrané st. zástupce s žádostí o rozhovor, avšak odpověď jsme zatím dostali pouze od jednoho. Bude tedy potřeba žádost opakovat a popřípadě po konzultaci s odborným garantem projektu vyhodnotit strategii oslovování státních zástupců a nutnost získání jejich zpětné vazby na projekt a další dotazy s ním související.

Závěry z šetření

V rámci rozhovorů se soudci byla částečně potvrzena zjištění z předchozích realizovaných výzkumů, které má PMS k dispozici. Byly však zjišťovány i skutečnosti, které se týkají konkrétně projektu a práce KPP na což se ve zmíněných výzkumech nezaměřovali. Výstupy z šetření jsou v nezkrácené podobě zpracovány jako Příloha 1 tohoto dokumentu.

Z šetření vyplynulo, že soudci vnímají každého odsouzeného jako individualitu odlišující se kriminální minulostí, jednáním v přítomnosti a vyhlídkami do budoucnosti. Někteří vnímají žádost o PP jako formální záležitost, na kterou mají odsouzení právo, a proto si ji podávají bez ohledu na vyhodnocení reálné šance úspěchu a intenzivnější přípravy. Jiní naopak uváděli, že vnímají aktivitu odsouzených při přípravě na PP. Problém spatřují v tom, že je těžké rozeznat, zda se jedná o chování účelové, či zda opravdu vychází z přesvědčení odsouzeného. Názory soudců na připravenost se lišily a nelze říci, že by obecně spatřovali odsouzené jako nepřipravené, či že by jednoznačně vnímali trend zlepšování odsouzených v čase.

Mnoho soudců, avšak ne všichni, se vyjádřili ve smyslu zpřísnění podmínek pro PP, často spojených s recidivou pachatelů. Nicméně zazněl i názor, že možnost podání žádosti o PP má veliký vliv na psychiku odsouzeného a také na jeho motivaci, a tudíž není žádoucí tuto možnost omezovat.

Většina soudců pak uvedla, že jeden z základních faktorů, o který se při rozhodování o PP opírají je právě trestní minulost odsouzeného, a to i přes fakt, který vyplývá např. z nálezu ÚS, že předpoklad

vedení řádného života se vztahuje k budoucnosti a neměl by být dovozován z minulého chování odsouzeného. Jako další faktory pak byly uváděny chování ve VTOS, typologie osobnosti odsouzeného a zhodnocení rizika recidivy jako takové. Přihlíženo je samozřejmě i k faktorům týkajícím se rodinné situace, bydlení a zaměstnání.

Vztah soudců k PMS je vesměs pozitivní, a to nejen při projednávání PP ale i vzhledem k další práci, kterou PMS provádí. Soudci kladně oceňovali flexibilitu probačních úředníků a jejich schopnost došetřit pro soud požadované skutečnosti před samotným jednáním o PP, pokud jsou o to požádáni. Taktéž zpráva z PMS týkající se situace odsouzeného byla hodnocena velmi pozitivně a přínosem je zejména možnost PMS navázat vztah nejen s odsouzeným, ale i s jeho blízkými. Pouze jeden ze soudců se k PMS vyjádřil zčásti kriticky, a to vy smyslu nedotažení ideje probace a mediace, která do ČR byla převzata ze zahraničního modelu.

Připravenost odsouzených, kteří prošli projektem KŠ II. soudci spíše vnímali jako dobrou a především oceňovali snahu odsouzených začít aktivně pracovat na úhradě škody, kterou svou trestnou činností způsobili, či kontaktování poškozených osob. Za důležitou považují soudci především iniciativu odsouzených, která by však měla plynout z jejich přesvědčení.

Stanovisko KPP jakožto dokument, který soudci dostávají ke spisu je vnímán většinou z nich, jako precizně zpracovaný dokument ve kterém jsou mnohdy informace pro ně zajímavé a pro rozhodování důležité. Avšak jedná se stále o dokument pouze „pomocný“, který není pro jejich rozhodování závazný. Několik soudců se zmínilo o nesouladu mezi Stanoviskem KPP a svým rozhodnutím, a byli překvapeni, že odsouzený dostal pozitivní hodnocení. V případě zamítavého rozhodnutí se povětšinou jejich názor shodoval.

Ke složení komise či orgánu řídícímu práci KPP se soudci příliš nevyjadřovali s tím, že jim toto nepřínáleží či je jim vlastně jedno, kdo bude za KPP zodpovědný, protože pro ně je důležitější, jak Komise pracuje než pro koho.

Závěrem lze tedy říci, že postoj soudců k práci PMS v projektu KŠ II. je vnímán převážně pozitivně a až na drobné výjimky se soudci vyjadřovali ve smyslu podpory takovýchto aktivit, které dle nich mají pro zlepšení celého procesu jednání o PP význam.

2.2. KA 02 – Victim Impact Training

Tato klíčová aktivita vychází ze zjištění z předchozího projektu Křehká šance, kdy se ukázalo, že odsouzení, kteří přicházejí k parolovému slyšení si často neuvědomují rozsah své trestné činnosti, stejně tak jako konkrétní dopady svého jednání na život oběti a je pro ně tedy mnohdy těžké v takovéto situaci přijmout za své činy zodpovědnost. V zahraničí již programy tohoto typu běží a jsou hodnoceny pozitivně, proto byla na základě zahraniční zkušenosti vytvořena česká verze specifického programu pro pachatele ve věznicích, jehož cílem je zvýšit odpovědnost odsouzených vůči obětem trestných činů. Program je aktuálně pilotně ověřován při práci s vězňenými osobami v 7 vybraných věznicích, ve kterých zároveň působí KPP. Konkrétně se jedná o věznice Horní Slavkov, Plzeň, Pardubice, Rapotice, Světlá nad Sázavou, Liberec a Heřmanice. V projektu je také zařazena evaluace účinnosti programu na jeho účastníky – pachatele, a to pomocí evaluačního dotazníku, který vyplňují jak před zahájením, tak po skončení programu.

Konkrétními cíly programu jsou především:

- reflexe vlastního chování
- posilování schopnosti empatie
- porozumění pohledu oběti na okolnosti události a její následky
- převzetí odpovědnosti za své jednání
- adekvátní náprava/ kompenzace způsobené újmy

V rámci pilotní implementace tohoto programu je naplánována práce s cca 240 odsouzenými ve vybraných výše uvedených věznicích.

První běh programu byl ukončen v květnu 2018 a celkem ho v 7 věznicích absolvovalo 62 odsouzených.

Na základě zhodnocení výstupů z prvního běhu, které proběhlo na metodickém setkání lektorů programu VIT, byly navrženy dílčí úpravy ve struktuře programu a obsahu metodických dokumentů. Evaluátor projektu se taktéž na této úpravě podílel.

V září 2018 byla na základě vyhodnocení potřebnosti a užitečnosti programu VIT dohodnuta realizace v dalších dvou věznicích – Znojmo a Bělušice, která začne v roce 2019, zároveň s odloženou realizací ve věznici Karviná.

V současné době (listopad 2018) je ukončován druhý běh programu VIT, který již využíval upravené materiály. Tyto budou následně vyhodnoceny a zpracovány pro potřeby evaluace projektu.

Výstupy KA02:

- Zvýšení kvalifikace a profesionality zaměstnanců PMS, zaměstnanců VS ČR a zaměstnanců spolupracujících orgánů státní správy, samosprávy a NGO
- Vytvoření unikátního programu pro odsouzené vedoucí ke zvýšení odpovědnosti za následky svého protiprávního jednání
- Vytvoření Metodiky programu Victim Impact Training a školícího manuálu programu VIT
- Realizace pilotního programu VIT v 7 věznicích zapojených do projektu

Aktivity realizované v rámci evaluace

Věznice, ve kterých je program realizován, jsou zároveň zařízení, ve kterých probíhá i jednání KPP. Tato provázanost je velmi důležitá právě pro uvědomění si odsouzeného dopady svého jednání na život svůj, svých blízkých i oběti, převzetí zodpovědnosti a podpoření snahy nalézt adekvátní a nápravu či kompenzaci způsobené újmy. Součástí programu je také celkové snížení recidivy a ochrana bezpečí celé společnosti.

2.2.1. Úprava evaluačního dotazníku pro odsouzené

Program VIT se na rozdíl od práce KPP v průběhu projektu teprve vytvářel. Bylo potřeba na základě inspirace ze zahraničí a za pomoci zahraničního lektora prof. Hagemanna, který byl k tvorbě programu přizván, vytvořit takový program, který by reagoval na české prostředí a požadavky systému. Proto byly, po dokončení prvního běhu, materiály pro další použití ještě upravovány. V rámci evaluace jsme se zúčastnili úpravy evaluačního dotazníku, který je odsouzeným předkládán na začátku a na konci programu. Výstupy budeme nadále používat pro zhodnocení evaluační otázky, která má za cíl zjistit do jaké míry došlo u pachatelů ke změně náhledu na spáchanou trestnou činnost a její dopady po absolvování programu VIT.

Evaluační dotazník pro odsouzené je zpracován jako Příloha 2 tohoto dokumentu.

2.3. KA 03 – Rozvoj restorativní praxe

V rámci této klíčové aktivity by mělo dojít k rozšíření již probíhajících resocializačních aktivit a programů zacházení s odsouzenými, a to v 6 vybraných věznicích kde zároveň probíhá KA 01 Komise pro podmíněné propuštění. Jde o vytvoření modelu pravidelné komunikace a účinné spolupráce mezi místní veřejností (vč. samosprávy, NGO, státních orgánů, podnikatelských subjektů) a věznicí. Tento model spolupráce by měl být uzpůsoben specifickým potřebám daného regionu a příslušné věznice a jeho konkrétní podoba bude dojednána prostřednictvím odborníka – pracovníka pro rozvoj restorativní praxe. Aktivita RRP zohledňuje specifické a aktuální požadavky věznice, navazuje na výsledky činnosti poradního orgánu ředitele věznice v daném regionu a dále je rozvíjí v souladu s potřebami věznice a místní komunity.

V průběhu realizace této aktivity probíhají pravidelné porady realizačního týmu, a také řada pracovních setkání se zástupci spolupracujících organizací. V regionech taktéž průběžně proběhly rozličné akce a aktivity, které byly (spolu)realizovány restorativními pracovníky.

V rámci osvěty k tématu restorativní justice probíhá společná aktivita s názvem „Výpovědi osob dotčených trestnou činností“ a výtvary, které v rámci této aktivity vznikly byly poprvé oficiálně prezentovány formou výstavy v nové budově PMS. Dále jsou tyto výstupy prezentovány na akcích konaných pracovníky RRP.

V rámci mezinárodní akce Restorative justice week 2018 byly v týdnu 19. – 23. 11. 2018 v České republice realizovány tzv. Dny restorativní justice, do kterých byly lokality díky programu RRP významně zapojeny.

Ve spolupráci s pracovníky RRP proběhly tyto akce:

- 13.11. – Most: beseda „Jak to chodí ve vězení“ (*praktické informace pro blízké odsouzených i další zájemce přináší z praxe Věznice Bělušice Mgr. Ondřej Kroupa, první zástupce ředitele věznice*)
- 20.11. – Most: konference *Restorativní přístupy v práci s pachateli na svobodě i ve vězení & význam zapojení obětí a komunity do řešení trestné činnosti*
- 20.11. – Opava: setkání odborné veřejnosti při příležitosti *Dnů restorativní justice*
- 21.11. – Brno: konference *Restorativní justice: Teorie a praxe* (za přítomnosti soudců, ředitelů věznic a dalších partnerů v justici)

- 22.11. – Liberec: vernisáž výstavy s povídáním - literární a výtvarné výpovědi obětí, pachatelů i svědků trestných činů
- 28.11. – Česká Lípa (Stráž pod Ralskem): přednáška o restorativní justici, výstava Výpovědi osob, kterým do života zasáhla trestná činnost a přednáška/workshop pro příslušníky Vězeňské služby České republiky.

Z výše uvedeného je znát, že zaměření programu RRP je velmi široké a také je patrné rozlišné zaměření jednotlivých zapojených regionů, které právě vychází z aktuální potřeby subjektů, které v daném regionu působí.

Výstupy KA03:

- Zvýšení kvalifikace a profesionality zaměstnanců PMS
- Vytvoření analýzy potřeb pro celkem 6 zapojených věznic a jejich okolí, Metodiky programu RRP a školícího manuálu programu RRP
- Vytvoření funkčního modelu komunikace mezi věznicí a místní veřejností sanujícího vzájemné potřeby
- Vytvoření návrhů konkrétních opatření spolupráce věznice a místní komunity v oblasti zaměstnávání osob ve VTOS, řešení zadluženosti pachatelů, závislostního chování pachatelů a bydlení osob opouštějících VTOS a jejich realizace

Aktivity realizované v rámci evaluace

U této aktivity bylo z hlediska evaluace nutné počkat do té doby než se pracovníkům RRP podaří navázat spolupráci s příslušnými subjekty, které v regionu v rámci penitenciární a postpenitenciární péče působí.

V současné době se připravujeme na evaluaci toho, jakým způsobem se podařilo nastavit fungování programu Rozvoje restorativní praxe v zapojených regionech a jaké jsou hlavní aspekty úspěšnosti zavedení programu. Taktéž proběhne zjišťování toho, jakým způsobem se k nabídce programu RRP staví dotčené instituce – zapojené věznice, příslušná střediska PMS a další spolupracující aktéři z oblasti penitenciární a postpenitenciární péče. A zda existují případné překážky pro spolupráci mezi jednotlivými subjekty v regionu.

U aktivity RRP dochází k jejímu postupnému vývoji v průběhu času, v návaznosti na vlastní realizaci se rozšiřují oblasti, kterým restorativní pracovníci věnují pozornost. Primárně se jedná o samotnou osvětu k tématu „práce s pachatelem TČ“ v kontextu restorativní justice, a sice jak mezi odbornou tak mezi laickou veřejností. Zároveň, vedle původně definovaných oblastí – zaměstnávání, dluhy, závislosti a bydlení – byla automaticky připojena také tematika sociálních vazeb odsouzených a v neposlední řadě otázka náhrady škody v rovině nejen ekonomické, ale také psychosociální.

2.4. Odborná diskusní platforma

V rámci této aktivity vznikla odborná platforma zástupců působících v oblasti podmíněného propuštění, a to jednak z justičních složek (např. soud, st. zastupitelství, věznice, PMS,...), tak i z dalších oblastí (akademické prostředí, ministerstva, aj.). Cílem tohoto setkávání je diskutovat, a především hledat řešení problémů institutu podmíněného propuštění na národní úrovni. Součástí práce této platformy složené z odborníků je také analýza stávající praxe, zpracování návrhů řešení zjištěných problémů a vytvoření návrhu systémových změn této praxe, a to včetně legislativních opatření.

Plánováno je setkávání v intervalu tří měsíců. Dosud proběhla tři setkání odborné diskusní platformy k problematice podmíněného propuštění. Z každého jednání máme k dispozici zápis, a pokud je to možné, tak se evaluátor setkání taktéž účastní (pouze jako pozorovatel).

V rámci prvního jednání byla shrnuta aktuální situace v oblasti podmíněného propuštění, doložena několika studii (výzkum IKSP, projekt TAČR, data zpracována JUDr. Romanem Vicherkem). Dále byla prezentována a diskutována implementace KPP, její překážky a možné problémy. Pro další jednání byly vytvořeny tři skupiny, které se budou zabývat vybranými tématy odděleně a vzájemně si sdělí výstupy ke kterým při jednání došli. Témata těchto skupin jsou – Komise pro PP, Příprava a rozhodování o PP, Postpenitenciární péče vč. zavedení praxe probačních domů pro PP.

V rámci druhého jednání byla prezentována zjištění týkající se institutu PP v zahraničí, konkrétně v Kanadě, VB, Norsku, Finsku, Německu a Rakousku, a to z dostupných materiálů. Dále byla prezentována a diskutována zjištění dvou skupin, které se zabývají přípravou a rozhodováním o PP a Komisemi pro PP. Obě skupiny budou nad tématy dále diskutovat.

Z třetího jednání platformy dosud nemáme k dispozici výstupy.

Mimo jednání této odborné platformy na celonárodní úrovni již od začátku projektu probíhá setkávání s odborníky v regionech. Jedná se především o zástupce těch institucí, jíž se projekt dotýká, tzn. zástupci věznice, střediska PMS, OS a OSZ. Prostřednictvím těchto setkání realizátoři projektu získávají poznatky nejen k činnosti KPP, ale k institutu PP obecně. Setkání nemají přesný harmonogram a realizují se dle potřeby v průběhu projektu.

Výstupy KA04:

- Vytvoření odborné platformy zástupců subjektů působících v oblasti podmíněného propuštění na národní úrovni
- Vytvoření analýzy systému podmíněného propuštění v ČR a návrhu systémových změn, vč. legislativních opatření
- Vytvoření modelu pravidelné spolupráce zainteresovaných subjektů na místní úrovni – věznice, PMS, OČTŘ, sociální odbory místní samosprávy apod. = multidisciplinární tým odborníků v oblasti PP

Aktivity realizované v rámci evaluace

První jednání platformy se konalo ještě před zahájením evaluace projektu, v dubnu 2018. Od realizátora jsme obdrželi zápis z jednání. Druhého jednání v červnu 2018 se již evaluátor zúčastnil osobně, a bylo nám tímto umožněno zúčastněně pozorovat jednání. Třetí jednání proběhlo 21. 11. 2018 bez účasti evaluátora, zápis zatím není k dispozici.

Evaluátor má v rámci jednání možnost pozorovat práci všech zúčastněných odborníků a také sledovat vývoj jejich spolupráce a jednání týkajícího se institutu podmíněného propuštění.

2.5. Monitoring a evaluace projektu

Průběžný monitoring probíhá po celou dobu realizace odborných aktivit projektu, konkrétně aktivit KA 01 Komise pro podmíněné propuštění, KA 02 Victim Impact Training a KA 03 Rozvoj restorativní praxe. V rámci externí evaluace jsou zpracovávány zprávy o průběhu evaluace projektu – vstupní, průběžná a závěrečná zpráva. Souběžně s externí evaluací probíhá ve vybraných věznicích

longitudinální studie případů podmíněně propuštěných, kteří v minulosti prošli jednáním KPP a sledování účinnost KPP na jejich další chování po propuštění.

Výstupy KA05:

- vstupní, průběžná a závěrečná evaluační zpráva projektu
- longitudinální studie případů podmíněně propuštěných, kteří v minulosti prošli jednáním KPP a sledování účinnost KPP na jejich další chování po propuštění
- provedení monitoringu potřeb zainteresovaných zástupců OČTŘ v nově zapojených soudních okresech

Aktivity realizované v rámci evaluace

V průběhu realizace evaluace již bylo realizováno kvalitativní dotazování soudců, jehož cílem bylo zjištění jejich názoru na práci KPP, na výsledky práce KPP a agendu podmíněného propuštění. Dále se evaluace zaměřila na to, jak se vyvíjí názor dotčených soudců na výše uvedené v čase, případně ve srovnání s výsledky dotazování v předcházejícím projektu.

V současné době probíhá realizace kvalitativního dotazování státních zástupců, avšak zatím bez publikovatelných výstupů.

Dle harmonogramu projektu jsou pak naplánovány další evaluační aktivity a to tak, aby bylo možno zodpovědět všechny evaluační otázky a zhodnotit v závěrečné evaluační zprávě realizaci projektu.

Harmonogram evaluace

KA 01 Komise pro podmíněné propuštění

- 1) Postoj OČTŘ – názor na práci KPP, výsledky práce a agendu KPP obecně
  - polostrukturované rozhovory se soudci a st. zástupci ze všech 18 ti zapojených soudních krajů – podzim/zima 2018 (probíhá)
- 2) Metodika práce KPP – srozumitelnost a správná implementace do praxe
  - dotazníkové šetření se všemi členy KPP

- polostrukturované rozhovory s vybranými členy – podzim/zima 2019
- 3) Systém KPP – přínos, organizace práce, efektivita systému
- dotazníkové šetření se všemi pracovníky projektu (věznic i PMS – možná komparace úhlů pohledu všech zapojených subjektů) – podzim/zima 2019
- 4) Typologie odsouzených + recidiva
- desk research v kooperaci s pracovníky KPP – zima 2019

KA 02 Victim Impact Training

- 5) Dopady programu VIT na pachatele a změna jejich náhledu na tr.činnost po absolvování programu
- dotazníkové šetření s odsouzenými provedené v kooperaci se zaměstnanci věznic zapojených do programu VIT – průběžně (výsledky 1. dotazování: leden 2019)
- 6) Metodika VIT a lektorský manuál – srozumitelnost a praktičnost
- dotazníkové šetření se všemi pracovníky zapojenými do programu VIT
  - polostrukturované rozhovory s vybranými členy – podzim/zima 2019
- 7) Využitelnost programu VIT v českém prostředí
- dotazníkové šetření se všemi pracovníky zapojenými do programu VIT
  - polostrukturované rozhovory s vybranými členy – podzim/zima 2019

KA 03 Rozvoj restorativní praxe

- 8) Fungování programu RRP
- polostrukturované rozhovory s realizátory RRP (6 osob) – jaro/léto 2019
- 9) Zapojení subjektů penitenciární a postpenitenciární péče – jejich postoj k programu a příp. překážky
- polostrukturované rozhovory se spolupracujícími aktéry z oblasti penitenciární a postpenitenciární péče – léto/podzim 2019
- 10) Fungování penitenciární a postpenitenciární péče – nejčastější oblasti, které jsou řešeny a úspěšnost
- dotazníkové šetření s pracovníky zapojenými do programu RRP v regionech – v rámci 8 a 9

KA 04 Odborná diskuzní platforma

11) Hodnocení platformy

- dotazníkové šetření se všemi účastníky odborné diskuzní platformy
- příp. doplnění polostrukturovanými rozhovory – léto 2019

2.6. Zahraniční studijní cesty

Součástí projektu je v neposlední řadě klíčová aktivita zahrnující zahraniční cesty, původně naplánované do Velké Británie, nicméně později z realizačních důvodů změněny na Irsko, konkrétně pak Dublin, kde byla navázána spolupráce s Probation Service, The Department of Justice Equality. S Velkou Británií dialog pokračuje, otázka výjezdů je otevřena.

V rámci této aktivity je naplánováno 8 studijních zahraničních cest pro celkem 80 osob cílové skupiny, tj. pracovníků podílejících se na realizaci KA 01, 02, 03, 04. Program cest je zaměřen na oblast parole a jednání parolových komisí a s tím souvisejících restorativních programů před i po propuštění z VTOS.

V září 2018 proběhla první zahraniční cesta, jejíž součástí byla prezentace činnosti probační služby, parolových komisí a zacházení s pachateli v rámci příprav na propuštění z VTOS. Po dohodě s irským a britským partnerem bude následovat dalších 7 plánovaných cest.

Výstupy KA06:

- Zvýšení kvalifikace min. 80 pracovníků PMS, VS ČR a spolupracujících organizací (využití zahraničních zkušeností v českém prostředí)

Aktivity realizované v rámci evaluace

V rámci této klíčové aktivity neprobíhají žádné aktivity v souvislosti s evaluací projektu.

3. Závěry a doporučení

V rámci procesu evaluace proběhly v době od zahájení evaluace do termínu zpracování průběžné evaluační zprávy některé aktivity, která byly v této zprávě podrobněji rozepsány. Jak je patrné z výše uvedeného harmonogramu evaluace, většina evaluačních aktivit se bude odehrávat až v druhé polovině realizace projektu, kdy bude možno klíčové aktivity řádně evaluovat.

V rámci evaluace dosud oceňujeme především práci jednotlivých členů týmů, kde je zřejmé profesionální nasazení a snaha o precizní provedení veškerých aktivit, které jsou v projektu naplánovány. Zatím jsme se nesetkali s vážnějšími problémy, které by naznačovaly, že se daná klíčová aktivita nachází v problémové situaci (avšak ne všechny aktivity jsme zkoumali detailně).

Jako možné riziko se nám jeví neobsazení pozice projektového manažera po dobu několika měsíců v průběhu projektu. Tento personální deficit, na pro projekt důležité pozici, může mít za následek narušení kontinuity průběhu projektu.

V rámci naší spolupráce při evaluaci projektu bychom uvítali možnost účastnit se schůzek realizačního týmu a také týmů, jež se podílejí na realizaci jednotlivých klíčových aktivit. Vzhledem k tomu, že aktivit je v projektu poměrně hodně a jsme si vědomi, že není možno se účastnit všech z nich, je pro nás velmi přínosné, že nám bylo umožněno vstoupit do systému, kde jsou ukládány všechny dokumenty v rámci projektu. Tímto máme vhléd i do aktivit, kterých se osobně evaluátor neúčastní. Díky tomu bude pro nás snadnější evaluovat projekt a zpracovat odpovědi na všechny evaluační otázky.

V rámci jednotlivých aktivit jsme doposud došli k těmto závěrům:

KA 01 Komise pro podmíněné propuštění

Problematika Komise PP je tématem, kterým se PMS zabývá dlouhodobě a je patrné, že je to téma důležité. Je zde tedy zřejmé snaha vypracovat takové postupy, které by byly aplikovatelné do praxe a které by byly k užitku nejen odsouzeným ale také soudcům, věznicím a dalším zainteresovaným subjektům. Vzhledem k tomu, že je projekt pokračováním několika předchozích projektů, jež cílily na stejnou tematiku, předpokládáme že PMS je přesvědčena o potřebnosti institutu KPP a snaží se najít nejlepší možnou cestu, jak problematiku zpracovat a implementovat.

Práce KPP vychází z Metodiky práce Komise pro podmíněné propuštění, která byla vytvořena již v rámci výše zmíněných předchozích projektů a revidována pro účely projektu stávajícího. Postupy jednání

a zajištění celého procesu KPP jsou zde popsány jasně a srozumitelně a to tak, aby bylo možno je použít v praxi.

Co se týče jednání KPP, na základě osobní zkušenosti evaluátora z jednání ve věznici Heřmanice pozitivně hodnotíme zejména profesionální přístup všech pracovníků, jejich připravenost a přístup k odsouzenému. V rámci jednání bylo vše jasně vysvětleno, řádně projednáno a odsouzenému byl věnován dostatečný prostor pro to, aby se vyjádřil, ale také aby pochopil Stanovisko KPP. Samozřejmě jsme si vědomi, že jde pouze o jedno jednání z mnoha, ale pokud bychom měli jednání KPP hodnotit na základě této zkušenosti, tak se nám jeví jako velmi přínosné. Taktéž práci sociální pracovnice ve věznici, která odsouzeného na jednání připravuje a kooperace s pracovníkem PMS, který pracuje na pozici poradce pro oběti vnímáme kladně. Celkově proces jednání KPP vnímáme jako přínosný pro pachatele, který má prostor se ještě před soudním projednáváním žádosti o PP u soudu zamyslet na svou aktuální situaci a zhodnotit své reálné šance uspět nejen u PP, ale i dále v životě na svobodě. Také je zde kladen veliký důraz na to, aby odsouzený pracoval na své nápravě ale také na odškodnění těch, jimž svou trestnou činností způsobil škodu. Odsouzení mají taktéž možnost se zapojit do dalšího programu, který je v rámci projektu realizován, a to do programu VIT, který je předmětem další klíčové aktivity KA 02. Předpokládáme, že na odsouzeného je v tomto směru působeno i v rámci jeho výkonu trestu bez ohledu na to, zda se přihlásí do KPP, nicméně každé další působení na odsouzeného má jistě nedocenitelný vliv a napomáhá k jeho nápravě a resocializaci.

Jako možné riziko vnímáme fakt, že vzhledem k tomu, že v současné době je projekt již v druhé půli své realizace, se jeví jako pravděpodobné, že nebude naplněn počet projednaných případů, které byly původně naplánovány. Avšak toto je pouze hypotéza vycházející z počtu dosud absolvovaných slyšení.

KA 02 Victim Impact Training

V rámci klíčové aktivity VIT zatím probíhá druhý běh práce s odsouzenými, přičemž až v tomto byly použity evaluační dotazníky, pomocí kterých budeme hodnotit do jaké míry došlo u pachatelů ke změně náhledu na spáchanou trestnou činnost a její dopady po absolvování programu VIT.

I přesto, že VS ČR disponuje různými programy pro odborné zacházení s pachateli TČ, tak žádný nebyl v takovém rozsahu zaměřen právě na odpovědnost pachatelů vůči obětem trestných činů a dopady vlastního jednání na životy jiných. V tomto je program VIT specifický a jedinečný.

U této aktivity, na základě již realizovaných dvou běhů programu, předpokládáme, že by celkový počet plánovaných účastníků mohl převýšit původní odhady. Taktéž rozšíření aktivity do dalších věznic vnímáme jako známku kvality.

KA 03 Rozvoj restorativní praxe

V rámci této aktivity jsme zatím pouze mapovali problematiku a v následujícím období budeme provádět evaluaci vycházející ze zadání zakázky.

Z pohledu evaluátora vnímáme jako přínosné realizování této aktivity v souvislosti s realizací KPP. Vzájemná provázanost mezi jednotlivými aktivitami by měla umožnit lepší návrat odsouzeného do společnosti a opětovné zapojení se do řádného života.

KA 04 Odborná diskuzní platforma

V rámci této klíčové aktivity jsme doposud sledovali jednání, v rámci kterého se odborníci z různých odvětví, které jsou zainteresovány do problematiky KPP, snaží o navržení a aplikace systémových změn týkajících se institutu podmíněného propuštění.

Příloha 1: Postoj soudců a státních zástupců zapojených do projektu Křehká šance II k práci a výsledkům práce Komise pro podmíněné propuštění a k agendě podmíněného propuštění.

Výstupy z šetření:

1) Projednávání žádosti o PP

Q1: Jaká je dle Vašeho názoru úroveň přípravy odsouzeného na PP v rámci výkonu trestu odnětí svobody?

Odpovědi na otázku týkající se **úrovně přípravy odsouzených na PP v rámci výkonu trestu odnětí svobody** byly poměrně různorodé a téměř by se dalo říci, že co soudce to trochu jiný názor. Ovšem často se soudci vyjadřovali ve smyslu **specifičnosti každého případu** a **individuality každého odsouzeného**. Soudci tedy vnímají každého odsouzeného jako individualitu odlišující se kriminální minulostí, jednáním v přítomnosti (ve VTOS) a vyhlídkami do budoucnosti.

Připravenost odsouzených na PP vnímají dotazovaní soudci s ohledem na svou soudní minulost či na „zvyklosti“ regionu, v němž soudí, odlišně. V rámci dotazování jsme se setkali s názory, že se odsouzení nepřipravují vůbec, protože žádost o PP vnímají jako svou zákonnou povinnost a podávají si je tedy vždy, když je to možné.

„Všichni se chtějí dostat pryč, pokud si žádají. Takže někdo se snaží více, někdo méně, to já jako takhle obecně říct nedokážu.“

„To není tak jednoznačně možné říct, protože některý odsouzený je velmi dobře připravený, má připravené podklady, to znamená, že má zajištěno bydlení, což dokládá potvrzením, že má zajištěno zaměstnání, což dokládá potvrzením, navazuje spolupráci s probační službou případně. Naopak některý přijde a pouze na základě jeho formální žádosti, která spočívá v jedné větě, přichází k veřejnému zasedání. Rozhodně to nelze paušalizovat, je to u každého jiné.“

„Já si myslím, že to taky záleží dost individuálně. Ono záleží celkově na osobnosti a trestní minulosti odsouzeného.“

„Jedná se jak o formální žádosti, kterými někteří odsouzení buď testují způsob rozhodnutí, zkouší možnost propuštění, tak i cílený postup podpořený procesem „proměny“ v průběhu výkonu trestu.“

„Mám takové žádosti, které se, když to přeženu, odbydou jednou větou, „chci podmíněně propustit“, jo? A pak mám takové žádosti, které vypadají téměř, jako by byly od advokáta.“

Poměrně často se však objevil názor, že jde pouze o **formální záležitost**, na kterou mají odsouzení právo, a proto si žádost podávají. Bez ohledu na jakoukoliv skutečnost a bez přípravy.

„Někteří prostě uplyne jim doba a bez ohledu na to jejich hodnocení v podstatě napíší jednu větu, že využívají té příležitosti a podávají a víc to neřeší.“

„Každý odsouzený, v okamžiku když má možnost žádat o PP, tak to udělá. Nemyslím si, že by se na to nějak extra připravovali, dokonce si myslím, že mnohdy to podají, i když ví, že nemají šanci, podají to za každou cenu.“

„Podle mě tam není příprava žádná. To je většinou ad hoc rozhodnutí, že teď hned nebo až podle jeho názoru uplyne lhůta, žádá o podmíněčné propuštění. Že by tam byla nějaká jednoznačná příprava toho odsouzeného...tam není.“

„...se jaksi usídlil pocit, že na to mají právo. To znamená, vychází se z toho, že když vykonají půlku, tak že mají právo na to, aby byli podmíněně propuštěni, a v podstatě zkouší to stále, stále dokola.“

„Samozřejmě tím, že je to řízení bezplatné, tak oni, ať už podmínky nesplňují naprosto transparentně z našeho pohledu, tak samozřejmě ty žádosti podávají.“

„Jakmile se naskytne nějaká šance podat žádost o zmírnění trestu, tak ji odsouzený vždycky podá. Že má na to právo, a proto to podá. Kdyby to třeba bylo zpoplatněné a neexistovala by možnost osvobození od toho poplatku, tak vám garantuju, že by těch žádostí ubylo. A ne proto, že by na to jako neměli peníze, ale proto, že by nad tím více přemýšleli.“

Někteří soudci se pozastavili nad **přípraveností vězňů** na samotné soudní jednání. Kdy určitá část odsouzených je dle nich schopna kopírovat nějaký vzorec jednání, který je žádoucí, ale ne vždy to úplně vychází z jejich přesvědčení a z jejich nápravy.

Zatímco u některých jejich přípravu vnímají jako **formální či nedostatečnou**...

„Odsouzení jsou většinou lidé obdařeni inteligencí, která jim postačuje k tomu, aby si v rámci vězeňského prostředí předali informace potřebné k tomu, co je sledováno a vyžadováno u podmíněného propuštění a tomuto své chování často účelově podřizují.“

„Samozřejmě znají rozhodovací praxi okresního soudu i odvolacího soudu, takže oni v zásadě připravení jsou. Vědí, co se má do té žádosti napsat a co si mají zajistit.“

„Ale víte, ta příprava lidí je na ty PPčka...no tak opravdu těch 30% se připraví a ten zbytek jenom doslova sprostě využívá toho, že si můžou to PPčko podat a myslej si, že jako, že, že já nevím co, no.“

...tak u jiných oceňují jejich **snahu a aktivitu**. Někteří soudci nám sdělili, že se setkali s odsouzenými, kteří byli na jednání velice dobře připraveni, dopředu si zajistili nejen formální potvrzení o bydlení a o práci, ale začali i jednat s poškozenými, či se o to alespoň snažili (a to dříve než těsně před zahájením řízení o PP).

„Pokud ten člověk je aktivní a kontaktuje centra, která mu můžou pomoci (KŠ, PMS, Renarkon, psychiatrická ambulance), abych uvažovala o tom, že má zájem podchytit ty své problémy tak, aby nedocházelo ke komplikacím na svobodě...tak samozřejmě ten odsouzený je na to z mého pohledu vždycky lépe, protože u něj mám pocit, že je schopen na sobě aktivně pracovat.“

„Oni si mnohdy vedou statistiky kdo, jak rozhoduje...to je sofistikovaná činnost zejména takových těch chytřejších, kteří tam jsou. Oni to opravdu analyzují a dokáží vám ty statistiky říct možná lépe než ten samotný soud, kdo jak rozhoduje, kdo jak se na co dívá atd. To ale bych řekl, že není špatně jo, to je dobře, tam jde o to, aby oni projevili aktivitu.“

„Já rozumím tomu, že ten odsouzený, když je nemajetný, že nemůže zaplatit náhradu škody, ale nepochybně může učinit kroky tak, aby bylo vidět, že nad tím přemýšlí, minimálně se snaží o to, aby třeba dosáhl dohody o náhradě škody třeba ve splátkách. Samozřejmě ten poškozený to nemusí akceptovat, ale prostě musím vidět z pohledu soudce snahu toho odsouzeného a podotýkám upřímně míněnou snahu ne žádný jeden omluvný dopis.“

Mnohdy si však ani soudci nejsou jisti, jak zda je **aktivita odsouzených opravdová či zda jde pouze o účelové jednání**.

„Samozřejmě že jsou odsouzení v mnoha případech limitováni příjmem ve výkonu trestu, obecně však vědí, že je třeba škodu řešit. Oslovují instituce, poškozené, exekutory apod. avšak je obtížné odlišit upřímnou snahu škodu odčinit od snahy prezentovat se kladně při podmíněném propuštění.“

No otázku, **co by se mělo v této oblasti změnit v rámci VTOS** většina z dotazovaných neměla konkrétní názor. Dle slov některých dotazovaných, pokud by se něco měnit mělo, tak by to měl být větší „tlak“ na odsouzené ze strany věznice, aby si již v průběhu výkonu trestu začali řešit některé věci, které se týkají jejich trestní minulost a souvisí s jejich budoucností na svobodě. Soudci by nejvíce ocenili vedení odsouzených k aktivitě, která by však pramenila z jejich přesvědčení. A především, **aby to vše neřešili na poslední chvíli, až ve spojení s vidinou PP**.

„Aby se snažili už ve výkonu trestu řešit si svoje finanční závazky. Třeba u odsouzených, kteří mají povinnost k náhradě škody. V podstatě 90% z nich vůbec neřeší to, že by se měli těm poškozeným alespoň omluvit nebo řešit nějaký splátkový kalendář nebo něco takového.“

„On je ve VTOS třeba 6 roků, podá si v polovině žádost o PP a škodu začne řešit měsíc před tím, než podá žádost.“

Z odpovědí soudců taktéž nelze odvodit jednoznačný závěr týkající se **připravenosti odsouzených v čase**, což svým tvrzením vyjádřil i jeden ze soudců.

„Nemyslím si, že by se dalo zobecnit tvrzení, že v čase se mění připravenost odsouzených k propuštění. Pokud lze dovodit skutečný záměr vést řádný život, zde jistě připravenost může stoupat.“

Mezi dotazovanými soudci byli tací, kteří spatřují proces **neustálého zlepšování připravenosti odsouzených**.

„Já myslím, že se mění, mění se pozitivně. Jestli v minulosti úplně zapomínali na to, že mají nějakou povinnost nahradit škodu, tak v dnešní době, to jsou věci zcela standardní, kdysi byly spíše výjimečné. Teď je spíše výjimečné, pokud taková žádost tyto skutečnosti neobsahuje. Takže v čase můžu říct, že k zlepšení dochází, nicméně to zlepšení je kontinuální a ono souvisí s tím, co zákon začíná vyžadovat, případně co sleduje.“

Avšak vyskytly se zde i názory, že se **situace a postoj odsouzených již leta nemění**.

„Já si myslím, že je to stále stejně. Já tu praxi vykonávám v tomhle úseku nějakých 15 let a zdá se mi, že se na tom v zásadě nic nemění. Že ti odsouzení jsou přesvědčení o tom, že na to mají nárok, zákonný, byť tomu tak není, často to i píší do těch žádostí. Je to vlastně pořád, pořád to stejné.“

Q2: Setkáváme se s názorem, že řada odsouzených podáním žádosti o PP pouze „zkouší systém“ bez jakékoliv vlastní aktivity v přípravě na své propuštění. Vnímáte současné podmínky pro podání žádosti o PP jako dostačující, anebo se domníváte, že by měl trestní zákon pro případ žádosti o PP stanovit další, které by musely být v době podání žádosti o PP splněny (např. odsouzený by musel v průběhu VTOS začít splácet náhradu škody, absolvovat resocializační program apod.)?

Současná úprava podmínek pro podání žádosti o PP je soudci vnímána odlišně. Názory soudců na **současné podmínky pro podání žádosti o PP** by se daly jednoduše rozdělit na dvě základní skupiny. Asi třetina oslovených se vyjádřila k **vnímání současné právní úpravy kladně**, přičemž jako pozitivní vnímají zejména široký prostor pro rozhodování.

„Myslím si, že v zákoně je to podchyceno dokonale, ten půlroční cyklus, který jim znemožňuje si dříve podat žádost, pokud je to zamítnuto. To bych řekla, že je odpovídající.“

„No tak zákon stanoví podmínky úplně jasné. Nevím, nedovedu si teď představit, jaké další podmínky by měly být splněny.“

Zbytku dotazovaných soudců se zdá současná právní **příliš benevolentní a zpřísnilo by některé podmínky**. V rozhovorech opakovaně zazněla myšlenka, že podmínky pro podávání žádosti o PP jsou příliš benevolentní, a to především v souvislosti s **lhůtou pro opakované podání**. Taktéž zmiňovali **opakované podávání žádostí** u recidivistů, kdy pokud byl odsouzený jednou podmínečně propuštěn, a znovu byl za stejný trest odsouzen, tak by vlastně neměl mít možnost si žádat a měl by si trest odsedět celý.

„No já si myslím, že ty podmínky by měly být nastaveny trochu restriktivněji. U třeba opakovaných, opakovaného podávání těch žádostí, u lidí, kteří žádají a byli dvakrát už propuštěni, dvakrát se vrátili, mi to už přijde fakt nepatřičné.“

„Nebo u osob, které například už byly jednou z toho samého trestu propuštěni a jdou podruhé. To mi přijde jako v podstatě zbytečný o tom rozhodovat, protože je tam celkem jasný, jak to dopadne...“

„Třeba opakovaný PP z téhož trestu, si myslím, že by průchozí mohlo být, a to je praxe, kterou já držím a kterou tady na tom našem soudě jako držíme.“

Určitě bych prodloužil lhůtu, kdy můžou žádat znovu po zamítnutí, to 100%, to bych chvilku prodloužil.“

Taktéž jako podmínku možnosti podat si žádost o PP někteří soudci zmiňovali **dobrovolný nástup do VTOS**.

„PP má smysl jen tehdy, pokud ten odsouzený v první řadě tzv. přijme ten trest, jinými slovy přijme i to rozhodnutí soudu, které mu něco říká.“

*„Zároveň by mělo být podmínkou, že odsouzený může podat žádost k PP, **jestliže řádně a včas sám nastoupil do VTOS**.“*

Další zmíněnou podmínkou byla **aktivita ve směru nahrazení škody**, která by měla být zahrnuta v podmínkách pro podmíněné propuštění.

„No určitě, to je taky jedna z podmínek, ke kterým my přihlížíme. To znamená, jestli se v průběhu trestu, alespoň z části, pokusil nahradit tu způsobenou škodu.“

Někteří soudci upozorňovali na **důležitost možnosti podmíněného propuštění pro psychiku odsouzeného** a možný motivační efekt opakovaného podávání žádosti.

„Nesmí se jim brát ta možnost podmíněného propuštění...“

„Určitě už z těch psychických důvodů a určité motivace odsouzených, protože na druhou stranu, když budete mít odsouzené a nebudou mít žádnou možnost ani vidinu, byť jenom teoretickou, že se dostanou na svobodu, tak to bude přinášet určité pnutí a problémy v rámci VTOS. Oni potřebují mít ten pocit určité naděje, ať už to bude naděje nesplnitelná, protože spousta z nich s ohledem na své osobnosti nastavení není schopna sebe náhledu a reálného odhadu, na to, co je možné a není možné. Tzn. v tomto směru je to opravdu jenom teoretická naděje, ale i ta naděje udržuje ty lidi v určitém režimu, a byť by to bylo jen účelové, že se budou snažit chovat s tou vidinou eventuálního propuštění, tak je to určitá motivační složka v rámci VTOS a já si myslím, že by měla určitě být zachována.“

Q3: Z šetření a dialogů se soudci vyplývá, že v projednávání žádosti o PP je nejvíce problematické prokázání splnění podmínky řádného života. V soudní praxi (zejména v kontextu nálezu ústavního soudu č.2201/16) a i na odborných akcích k problematice PP, se v poslední době toto téma často diskutuje. Jde o to, že nedostatek prognózy vedení řádného života v budoucnosti nelze podle výše citovaného nálezu ÚS posuzovat výlučně na základě minulého chování odsouzeného (tedy jeho trestní minulosti) a je potřeba posoudit zejména změny v chování odsouzeného a prognózu vztahující se k budoucnosti, tj. k době po eventuálním propuštění z výkonu trestu. Jaká kritéria v případě prognózy budoucího vedení řádného života považujete u odsouzeného za stěžejní, co by mělo být splněno, zajištěno?

Na rozdíl od otázek předchozích, kde se názory soudců poměrně rozcházely, tak u otázky, týkající se **problematiky stanovení prognózy vedení řádného života odsouzeného**, se jejich odpovědi moc nelišily. I přesto, že z již realizovaných šetření a především nálezu ÚS vyplývá, že předpoklad vedení řádného života odsouzeným se vztahuje k budoucnosti, tj. k době po eventuálním propuštění z výkonu trestu, a neměl by být dovozován z minulého chování odsouzeného, tak se většina soudců o **minulosti odsouzeného** vyjadřovala jako o **jednom ze zásadních faktorů**, o který se při rozhodování opírají.

„Za mou více jak 15 letou praxi jsem dospěl k závěru, že minulé chování odsouzeného výrazně vypovídá o tom, zda povede řádný život.“

„Zpravidla se ta podmínka odvozuje od toho, jak se odsouzený choval v minulosti. A pokud už dostal opakovaně nějaké šance v podobě podmíněných odsouzení a jiných alternativních trestů, které nevyužil nebo naopak zneužil tak, že pokračoval v trestní činnosti, tak samozřejmě to přesvědčení soudu o tom, že to tak už nebude je velice složitý“

„Ono se posuzuje těch, těch věcí vícero. Ale, ale takovým tím základem je rejstřík trestu. Z toho hned poznáte, co je to za osobu.“

„My to samozřejmě nevíme, jak se bude chovat. To je v podstatě odhad. No a základní informace ze kterých vycházíme, je ta jeho minulost, z ničeho jiného já to nemůžu zjistit. Když vidím, že ten člověk prostě sedí napočtvrté, je to pořád to samé dokola, chová se řádně ve všech těch výkonech trestu, ale jakmile ho pustí, tak se tam zase dostane, tak tady tu predikci udělám na základě trestní minulosti fakticky.“

„Já si myslím, že u takových osob, který jsou tam už povícekrát, je to splnění té podmínky vedení řádného života už z pohledu jeho trestní minulosti nespílitelné. Protože pokud on si nevzal ponaučení už z toho prvního výkonu trestu, který by měl být pro něho odstrašující tak, aby už nikdy nespáchal nic, za co by se tam dostal, já mu přece nemůžu uvěřit, že to už prostě nikdy neudělá, když už je tam podruhé, potřetí a tak.“

„Tak samozřejmě nikdo z nás nemá křišťálovou kouli, nevíme, jak se kdo bude chovat v budoucnu, ono je na tom i několik rozhodnutí ústavního soudu, že se nedá jenom kriticky hledět na tu minulost, ale na druhou stranu, jestliže ten člověk prokazoval nějaký vzorec chování a ten opakoval, tak těžko lze najít najednou závěr, že to nebude opakovat.“

„V rámci PP musíte přihlížet ke všem odsouzením, které v minulosti měl, protože to hovoří o té osobě, o typologii toho pachatele. My se u PP musíme zaměřit zejména na to, co je to vlastně za člověka. Pro co byl odsouzený, jaký je, když o něm máme pochybnosti, hodíme tam ty psychiatry a klinický psychology, aby se na něj podívali...“

„V případě že jim to tímto odůvodním, tak oni se brání, že s minulostí nic neudělají, což je samozřejmě pravda...když tam přijde někdo, má na tři stránky rejstřík trestů, tak já mu samozřejmě omlátím o hlavu tu minulost. Nemyslím si, že by byli schopni takového vývoje, že když třeba někdo ignoruje 7x zákaz řízení a pořád to dělá a dostane ho to, takováto trestná činnost až do kriminálu, tak je těžký tu důvěru nabýt.“

„Na to si nejvíc odsouzení stěžují, že přihlížíme k předchozím odsouzením, ale když to chcete vyhodnotit, tak když je někdo po desáté ve výkonu pro krádež, tak je asi vysoká pravděpodobnost, že se jí dopustí po jedenácté, ty krádeže. Samozřejmě když tam pak má zase jinou trestní činnost, tak ji pak musíte zvažovat nebo prověřit, že jo?“

Často, především u opakovaného páchání trestné činnosti soudci sami zmiňovali, že **i přesto, že se odsouzený ve výkonu trestu chová spořádaně či dokonce výborně, tak to pak nemění nic na tom, že po propuštění se zpět vrátí ke svému „původnímu“ vzorci chování.** A proto je pro ně obtížné se oprostít od rozhodování, které trestní minulost vnímá jako jeden ze zásadních faktorů.

„Pokud se podíváte do kterékoliv učebnice kriminologie nebo na kterýkoliv kriminologický výzkum, tak zjistíte, že právě ta osoba, právě jeho kriminální kariéra, právě jeho sklony páchat trestní činy, to jsou všechno ty nejlepší ukazatele, které nám můžou říci, jak ta osoba bude konat dál. Pokud bychom měli vypustit, tu trestní minulost, tak fakticky se nám to shrne v tom, jestli nám doloží příslib bydlení nebo práce a to doloží úplně každý. A v té chvíli bychom mohli zavést automatické PP, protože soudy nemají o čem rozhodovat.“

„My to samozřejmě nevíme, jak se bude chovat. To je v podstatě odhad. No a základní informace ze kterých vycházíme, je ta jeho minulost, z ničeho jiného já to nemůžu zjistit, když vidím, že ten člověk prostě sedí napočtvrté, je to pořád to samé dokola, chová se řádně ve všech těch výkonech trestu, ale jakmile ho pustí, tak se tam zase dostane, tak tady tu predikci udělám na základě trestní minulosti fakticky.“

„...to, že se chová jak má ve věznici, to v podstatě nezaručuje vůbec nic u takového člověka, u kterého vím, jak se chová na svobodě, no.“

„Rád bych znal klíč na zjištění, zda jsou změny v chování odsouzeného ve VTOS upřímnou snahou pro vedení žádného života v budoucnu.“

Mimo trestní rejstřík existují i další **dokumenty, které soudci při rozhodování využívají**. Nejčastěji jsou dalšími podklady pro rozhodování **hodnocení věznic, vyjádření odsouzeného** především v oblasti vyjasnění otázky náhrady škody (pokud je to relevantní), **potvrzení o možnosti bydlení, potvrzení o zaměstnání**, v případě potřeby **znalecké posudky** z oboru psychologie a psychiatrie (u případů, kde to ukládá zákon, ale i mimo ně). A pokud je odsouzený zařazen do projektu KŠ, tak i **Stanovisko komise pro podmíněné propuštění**. Několik dotazovaných zmínilo i důležitost dobrovolného nástupu do VTOS, protože tím odsouzený dává najevo, že je s trestem srozuměn a přijímá za své činy zodpovědnost. Což je důležité pro to, aby mohl v budoucnu vést lepší život a z vlastních chyb se, alespoň do určité míry, poučit. Dle vyjádření soudců by míra snahy a polepšení v průběhu VTOS měla být úměrná míře problematického chování v minulosti. Další zásadní skutečnost, ke které soudci při rozhodování přihlíží, je iniciativa odsouzeného. Tzn. že se snaží řešit nápravu škody, zkontaktovat se s poškozenými či si zařídit splátkový kalendář na pokrytí dlužné částky.

„Další kritérium je samozřejmě to, jestli má nějakou záruku regulérní možnosti bydlení, případně zaměstnání. Další věcí je jak řešil a jakým způsobem, samozřejmě, tu náhradu škody nebo odškodnění případně nějakými omluvnými dopisy atd.“

„Tahle kritéria to bydlení a tak, jsou hrozně důležitá, ale jsou podpůrná.“

„Potom ještě nějaká subsidiární kritéria, u zločinů, pokud nastoupil řádně k výkonu trestu a pokud je uhrazena škoda.“

„Pro mě je v rámci řízení důležité, že ten odsouzený nastoupil do vězení sám, že ho nikdo nemusel dodávat, že když nastoupil do VTOS a když se tam zorientoval, tak že třeba po půl roce se začal snažit a pracoval na sobě - zvyšuje si kvalifikaci, dělá všechno proto, aby mě volný pohyb v rámci věznice, aby se dostal do práce, je hodnocený jako vynikající pracovník, píše poškozeným a navrhuje splátkový kalendář.“

„To není žádná záslužná činnost, že dodržuje pravidla výkonu trestu. To je první věc. Takže my hledáme v tom hodnocení, jestli je tam něco výjimečného. To znamená, jestli ten člověk chtěl pracovat, jestli pracuje, jak je hodnocený v zaměstnání, jestli dobrovolně na sebe přebírá další činnost.“

A jak se vyjádřil jeden ze soudců ...„nikdy nemůžete 100% říct, že ten člověk je natolik napravený. Prostě jen zvažujete míru rizika a míru pravděpodobnosti.“

Někteří dotazovaní soudci se ještě k otázce **zda jim nějaký dokument chybí**, vyjadřovali na základě svých individuálních zkušeností a aktuálních potřeb. Mimo informace, se kterými byli soudci více méně spokojeni, se objevoval i názor, že jim chybí čas, protože lhůta 30 dnů ve které je nutné o PP rozhodnout je právě z hlediska možnosti poctivě nastudovat všechny informace a ověřit jejich správnost, někdy téměř nemožná.

„Uvítal bych třeba, pokud jde o to bydlení, nějaké šetření nebo zprávu o tom jaké je to bydlení, kolik tam bude osob. To samozřejmě jaksi vychází jen z toho tvrzení odsouzeného, ale my na druhou stranu nechceme chodit po bytech, to už bychom narušovali soukromí, ale samozřejmě je pro mě rozhodující vidět že v tom bytě bydlí už dalších 5 dospělých anebo jestli tam chvilku bude bydlet s tou matkou nebo družkou sami. To jsou taky věci, co jsou rozhodující, protože pokud je to malý byt a je tam hodně lidí, tak to do budoucna nemusí být ideální.“

„Někdo si vzpomněl před x lety, že musíme rozhodnout do 30 dnů, což je absolutní nesmysl. To je prostě nesmysl, když máte vyžádat všechny zprávy poctivě, když máte vyžádat všechny spisy a prostudovat ty spisy o trestné činnosti, pro kterou je ve výkonu trestu, ale i předchozí trestné činnosti. Právě z hlediska možné recidivy. Tak to prostě nejste schopni jako do 30 dnů opravdu objektivně rozhodnout.“

Q4: Jak vnímáte roli PMS v rámci jednání o PP?

Vztah soudců k PMS se až na výjimečné případy jeví jako pozitivní, přičemž soudci vnímají především klady v možnosti probačních úředníků navázat s odsouzeným, jeho rodinou, ale i s obětí trestného činu takový vztah, který oni ze své pozice nejsou schopni navázat. Díky práci PMS se k soudcům dostává poměrně podrobná zpráva o situaci odsouzeného a ta pak slouží jednak jako jedna z informací kterou berou v potaz při rozhodování o PP, ale také jako důkaz o iniciativě odsouzeného, který musí o spolupráci s PMS požádat.

Co se týče **role PMS v rámci jednání o PP**, zde se dotazovaní soudci veskrze shodovali na tom, že je velmi přínosná. Výsledek šetření PMS je pro ně materiál, který obsahuje mnoho relevantních informací, ke kterým by se mnohdy soudy ani nedostaly (příp. s obtížemi). A celkově role PMS v systému postpenitenciární péče je dle nich nenahraditelná.

„Roli PMS vnímám pozitivně při řešení náhrady škody, testování na alkohol či omamné a psych. látky, aktuálně náramky.“

„Co se týče PMS tak ti provádí šetření téměř vyčerpávajícím způsobem. Já když něco potřebuju, tak se s tím probačním úředníkem spojím a vyžádám si doplnění, příp. je navedu, kterým směrem mě to zajímá. A vždycky to splnili, nikdy jsem se neseťkal, že by byli nevstřícní atd.“

„Ideální je, pokud soud vůbec uvažuje o vyhovění žádosti a ještě dohledu, abych měl předem stanovisko probační služby, protože to je ta, která s tím odsouzeným bude spolupracovat. Takže spolupráce je naprosto zásadní.“

Navíc i **spolupráce odsouzeného s PMS** je soudem vnímána jako plus, pakliže ze strany odsouzeného dojde k navázání spolupráce. A soudci vnímají probační úředníky jako osoby, které jsou odsouzenému ale i oběti trestného činu daleko blíže a jsou tak schopni se dozvědět věci se kterými by se tito lidi u soudu nesvěřili.

„...protože jestli ta probačka už napíše, že za nimi přijde odsouzený, tak si myslím, že pro soud je to jedno z rozhodujících kritérií, případně rozhodující v případě podmínečného propuštění.“

„Jsou případy, kdy jsou skutečně přínosní, je to zejména v těch jednáních, kdy jsou v kontaktu s oběťmi, protože oni jsou jim schopni říct mnohem víc než u soudu, přeci jen ten kontakt se soudem je stresující víc než v tom civilním zařízení.“

Mezi dotazovanými se objevil i **ne zcela pozitivní náhled na práci PMS**, kdy jeden ze soudců vnímá koncept probační služby jako dobrý, ale dle jeho názoru v českém prostředí nedotažený a ne úplně správně aplikovaný.

„Já bych na to odpověděl tím, jak vnímám PMS celkově. Ono to s tím souvisí. Já to považuju za hrozně bezvadnou věc. Jenže v podmínkách ČR je to zase prostě jenom trošičku. Něco převezmeme, něco vymyslíme, převezmeme ze zahraničí, ale nedotáhneme to do konce tak, jak to mají v zahraničí.“

Q5: Zaznamenal/a jste rozdíly v připravenosti odsouzených na PP mezi těmi, jež jsou zařazeni v projektu KŠII a prošli řízením KPP a mezi těmi, kteří si podávají žádost samostatně. Mohl/a byste specifikovat konkrétní příklady?

Připravenost odsouzených zapojených do projektu KŠII. je z pohledu mnohých soudců dobrá, protože v rámci jednání KPP již prakticky zjistí, jak celý proces jednání probíhá a tudíž jsou i lépe připraveni. Některé účast v projektu motivuje k větší aktivitě ve směru k úhradě škody či kontaktování oběti. **K připravenosti odsouzených na PP a rozdílů mezi těmi odsouzenými, kteří jsou zapojeni do projektu KŠII a zbytkem,** se většina dotazovaných soudců vyjadřovala pozitivně ve prospěch projektu. Především oceňovali to, že odsouzení již před Komisí pro podmíněné odsouzení vlastně jedno „přípravné stání“ absolvují a tudíž jsou pak lépe připraveni na otázky ze strany Soudu. Avšak zazněl i názor že se v některých případech může jednat o připravenost naučenou, účelovou.

„Zatím mohu konstatovat, že odsouzení, kteří prošli KPP, projevovali jistě výraznější aktivitu, co se týká snahy o PP...“

„Nejsem schopen rozlišit míru připravenosti, neboť věznic s odsouzenými pracuje v podobném duchu. S debaty s věznicí však vím, že věznic vnímá vyšší míru připravenosti a působení na odsouzené, kteří se programu Křehká šance zúčastnili. V programu musí dle jejich názoru odsouzení vyvinout vyšší míru aktivity.“

„Ta změna tam samozřejmě je. Protože ta práce s odsouzenými, ta jejich spolupráce v rámci projektu KŠ II ...tak je ta připravenost mnohem větší.“

„Když je vlastně ta žádost o to PP podpořená takovou věcí, o které vy tady hovoříte, tak to zvyšuje reálnou šanci toho člověka na to propuštění, protože už vlastně prochází takových před-rozhodovacím sítím, můžeme-li to tak nazvat.“

„Oni ti, co projdou touhle KŠ, tak už jsou trošku potrénovaní. Už vědí co, mají říkat, už vědí, na co ten soud klade zřetel, nepochybně předtím absolvovali nějaký pohovory, což je ostatně i výstupem toho, těch listin, co máme předložený z té PMS, že? Takže z hlediska vyjadřování a celkového přístupu nebo postoje toho odsouzeného už jsou nastavený trošku jinak, a myslím si, že v řadě případů to je samozřejmě znát. A je to pozitivním směrem, to určitě.“

„No i to jednání se potom vede jinak, že, protože je to předpřipravený.“

„Když absolvovávají tu KPP, tak oni pochopí z toho rozhovoru v rámci komise, co se po nich bude chtít, a pak se to snaží naplnit.“

„On minimálně je díky tomu jednání konfrontován s těmi svými slabými stránkami. Takže určitě to vnímám přínosně, byť samozřejmě vždy záleží na osobní dispozici a osobě odsouzeného.“

„Úplně to takto nejde říct, samozřejmě ti odsouzení, kteří chtějí zapojit do projektu KŠ, tak k veřejnému zasedání přicházejí s tím, že už ví, co se od nich očekává, aby říkali. Už mají naučená určitá slovní spojení a už jakýmsi způsobem jsou, účelně se staví k tomu PP, účelně se snaží působit samozřejmě, před samotným rozhodnutím v daleko lepším světle, a tak aby jejich žádosti bylo vyhověno, což samozřejmě se někdy, když vyhověno není, rázem obrací a chovají se tak, že vychází najevo ten jejich naturel.“

Ale i v projektu jsou samozřejmě **odsouzení, kteří jsou pasivní nebo se dle názoru soudců pro daný projekt nehodí**. Objevil se i názor, zda se někteří odsouzení do projektu nezapojují pouze účelově, protože cítí větší šanci uspět, když prokáží „aktivitu“, která ne vždy nutně musí vycházet z jejich přesvědčení. A taktéž nebyl některým soudcům jasný systém výběru odsouzených, resp. soudci zmiňovali, že u některých odsouzených nepochopili důvod, proč zrovna oni byli do projektu zařazeni, když si to dle jejich názoru vlastně vůbec „nezasloužili“ a že by pracovníci věznice ve spolupráci s pracovníky projektu měli vytipovat ty, jimž by projekt přinesl daleko více.

„A když vám to řeknu na rovinu, tak je to, tak jsou s prominutím naučený. Vědí, vědí, o co jde, ta PMS je s tím seznámí, v podstatě je to naučí. Já bych řek...Ale to je můj osobní názor.“

„Já jsem se setkal s tím, a ti pracovníci věznice jsem řekl, že se mi to nelíbí, že vybrali naprosto špatný případy... oni by měli vybírat lidi, kteří mají šanci, a ten člověk nebyl na PP, a to přece musí vědět i ti pracovníci věznice.“

“Ale jinak si myslím nebo co jsem se jich ptala, tak mám pocit, že jsou nějakým způsobem vybraní, a to třeba nevím podle jakého klíče. Protože někdy se mi to zdá a někdy nezdá. Ale nevím, podle čeho jsou vybíráni a oni sami taky mi to ještě nedokázali vysvětlit.“

2) Stanovisko KPP

Q6: Jak hodnotíte kvalitu Stanoviska KPP, které máte k dispozici v rámci projednávání žádostí o PP u vybraných odsouzených?

Na **Stanovisko KPP** většina soudců nahlíží jako na přínosný materiál, který bývá zpracován podrobně a precizně. Pouze jeden soudce ze všech dotazovaných se vyjádřil vůči Stanovisku negativně. Soudci vnímají Stanovisko jako výsledek intenzivní práce Komise s odsouzeným, která má v rámci parolového sezení, a i před ním, v rámci šetření daleko větší prostor zjistit dostatek skutečností, které se váží ke konkrétnímu odsouzenému. Oni jsou limitováni jak časem soudního přelíčení, tak i lhůtou ve které musí o PP rozhodnout. Samotné Stanovisko je pro ně materiálem, který doplňuje ostatní dokumenty a žádost odsouzeného. **Stanovisko KPP je tedy dotazovanými soudci vnímáno** z pohledu obsahu, objektivnosti zjištění, srozumitelnost a objemu informací **velmi pozitivně**.

„Z hlediska obsahu jsou stanoviska dostatečně podrobná, argumenty srozumitelné.“

„Důvěřuju tomu, co je v něm napsáno. Víc než když mi to řekne odsouzený.“

„Obecně, můžeme říct, že ta stanoviska jsou velmi kvalitní, protože ono to souvisí s jednou věcí. Oni vyslyšají tu osobu přibližně 1,5h nebo 2h, kdy mají to své parolové slyšení a logicky tedy dokážou poměrně dobře toho člověka, i ten případ, dobře poznat, protože jsou připraveni z těch podkladů, co mají, to se potom projevuje i v tom stanovisku. Takže opravdu můžu říct, že ta příprava je tam velmi dobrá a pokud jde o stanovisko, hraje pro mě důležitou roli. Protože ruku na srdce, soudce má cca 15 min na to, aby toho člověka vyslechl natož aby ho poznal.“

„Jako ty stanoviska jsou precizní, je tam hodně informací, je to fajn, ale ne vždy pro každého odsouzeného je to přínosem řekla bych v tom smyslu, že už dopředu se v podstatě dá vyvodit, jestli se podmíněně propustí nebo ne. Jo? Pouze u některých je to na místě. U takových těch méně recidivních, recidivujících pachatelů, tam je to super.“

Nicméně v rovině samotného rozhodování ne vždy dochází k souladu mezi Stanoviskem KPP a rozhodnutím soudu. V některých odpovědích se objevily **pochybnosti týkající se odbornosti rozhodnutí**, resp. zpochybnění doporučení k propuštění od KPP, které soudy neakceptovaly. V praxi se stává, že Komise vydá doporučující stanovisko a soud ho zamítne. Pakliže se jedná o nedoporučující Stanovisko KPP, tak většinou ani soud žádosti nevyhoví.

„Úskalí těch komisí vnímám v tom, že to jsou bez jakékoliv urážky laici z pohledu rozhodování, tak se mnohdy seknou v tom svém závěru, že mu dají důvěru a ten člověk z mého pohledu si ji nezaslouží. Pak se stává to, že je tam doporučující stanovisko a soud rozhodne, že ho nepropouští.“

„V podstatě jsem jako dost dobře nepochopil, proč doporučuji k PP člověka, u kterého je evidentní, že podle mě on nesplňuje a muselo to být i jim jasné, že nesplňuje podmínky. Zejména z hlediska budoucích možných recidivit.“

Našel se i **soudce, který se stanoviskem příliš spokojený není**. Avšak se jednalo o názor spíše **ojedinělý**.

„Mě to spíše jako, musím říct rozezlilo, protože připadalo mi až naivní, to stanovisko. Až takhle.“

Většinou dotazovaných soudců se stanovisko KPP jeví jako **přínosné** poněvadž ho vnímají jako **další materiál, který mají k dispozici v rámci rozhodování o PP**. Na druhou stranu ho často vnímají spíše jako materiál informačního charakteru než jako odborné stanovisko srovnatelné např. se znaleckým posudkem.

„Neříkám, že zásadní, ale přihlížíme k tomu.“

„Je to jedna z informací, které k té osobě mám a která mi rozšiřuje pohled na toho člověka, kterého pouštím. Čím víc informací, tím mám větší prostor pro úvahy, než když tam mám tři základní údaje, že má možnost bydlení, zaměstnání a rejstřík trestů. Takže čím víc informací o tom, jak s tím člověkem bylo pracováno, jaký má výhled, náhled, tak je to samozřejmě přínosnější.“

„Je vlastně na vrcholu, protože to stanovisko v podstatě v sobě konzumuje veškeré ty informace. Oni pracují se stejnými informacemi, které bych měl k dispozici i já bez toho jejich stanoviska, ale oni je dále rozpracovávají. Tam jdou ještě více do hloubky.“

„Je to jedno z dalších hledisek, které se samozřejmě zvažuje při PP. Čím více je zpráv, z čím většího počtu pohledů je on podrobován nějakému zkoumání z hlediska jeho připravenosti, tak tím je to jasně pro soud lepší.“

„Pokud bych měl stanovisko KPP srovnat se stanoviskem PMS bez komise, srovnat ho se stanoviskem vězeňské služby, které máme v těch dokumentech, tak ho vnímám jako...řek bych nejkomplexnější a taktéž nejvíce objektivní.“

„Tyto zprávy pro mě mají spíše informační charakter, nikoliv charakter znaleckého posudku, od kterého očekávám určitou odbornou kvalitu, tzn. já s tím tímto způsobem nakládám.“

„Pokud odsouzený splňuje ostatní podmínky, tak to může být takovým tím jazýčkem na vahách. Pokud by podmínky nesplňoval, tak ta zpráva nás nepřesvědčí.“

3) Možné změny v oblasti PP

Q9: Jaký je váš názor na skupinu pachatelů, ke které by měla práce KPP směřovat? Aktuálně je v jednání varianta definována buď délkou trestu - „pachatel ve VTOS o celkové délce trestu/ů 5 a více let“ anebo paragrafem „pachatel v kategorii“ §88 odst. 4 s možností PP po 2/3 trestu.

Dotazovaní soudci se poměrně různorodě vyjadřovali i na otázku, **na jakou skupinu odsouzených by měla být práce KPP zaměřena**. Jedna skupina soudců souhlasila s tím, aby to byla skupina, která je v současnosti v projektu nastavena, tedy na pachatele ve VTOS o celkové délce trestu/ů 5 a více let“ anebo paragrafem „pachatelé v kategorii“ §88 odst. 4 s možností PP po 2/3 trestu. Jako argument uváděli zejména to, že pro tyto odsouzené je nejproblematičtější návrat do společnosti, a taktéž nejčastěji sklouzávají k recidivě. Někteří z nich tedy souhlasili, že **skupina aktuálně vybraná je vhodná**, protože jsou to odsouzení, pro něž je návrat do společnosti nejtěžší.

„Ty osoby, které si vymezila KŠ mají za sebou poměrně dlouhou dobu VTOS, která je poznamenává v tom, že ten jejich příchod na svobodu je velice komplikovaný. Tyto osoby jsou nejnáchylnější k recidivě a je pro ně nejtěžší se zpět vrátit do běžného života.“

„Ty kategorie jsou asi zvoleny dobře, protože tady aby se to zabývalo nějakými drobnými zlodějíčkama nebo nějakými odsouzenými pro výživné asi je kontraproduktivní. Si myslím, že je to zbytečné.“

Na pachatelé „lehčích“ trestných činů a prvotrestané soudci nahlíželi dvojí optikou. Jedna skupina navrhovala, aby se na ně projekt zaměřil proto, že když se jim bude věnovat dostatečná péče, tak je u nich velká šance resocializace a eliminace recidivy. Druhá skupina pak byla spíše o vyloučení této skupiny, protože tito odsouzení mají z principu největší šanci, že u jednání o PP uspějí i bez cizí pomoci

„Osobně bych spíše podchytil pachatele u méně závažných trestů, neboť v budoucnu jejich „kariéra“ často graduje do zločinů“

„No tak tam je to vhodné, pokud nemají těch záznamů v rejstříku příliš, jo? Tam je to fajn zjistit, ten posun u nich.“

„U těch prvotrestaných, kteří mají velké šance, to skoro nemá význam to celé absolvovat.“

„Nemá smysl, to prosím vás dělat u lidí, který mají nedbalostní trestný čin třeba v dopravě, který se může stát komukoliv z nás, jo? Třeba havárka nebo něco takového. Nebo osoby, který jsou úplně poprvé ve výkonu trestu a je tam předpoklad, že to bylo nějaký výjimečný jako úplně.“

Jiní se naopak přikláněli k tomu, **podporu by si zasloužili všichni** bez ohledu na závažnost trestu, přičemž **by záleželo na aktivitě samotných odsouzených**. Toto by ale samozřejmě naráželo

na organizační a finanční problémy, což si uvědomovala i většina soudců, kteří by tento způsob preferovali.

„Já si myslím, že bych ani nedělal rozdíly. Mezi. Že pokud se tomu probační služba chce věnovat, tak se má věnovat všem odsouzeným. Proč zrovna těmto by se měla věnovat třeba na úkor jiných?“

„Nemyslím si, že by to muselo být legislativně zakotveno. Že by to mělo být na tom odsouzeném, který chce nebo nechce. Já bych to nechal spíš na tom, aby si sami odsouzení projevíli určitou snahu tím, že se do nějakého toho projektu přihlásí. Že by to mělo být z jejich aktivity.“

„Spíše individuální posouzení těch odsouzených v kooperaci s věznicí, jak je hodnotí oni, jako jsou aktivní atd.“

„Já bych byl velmi rád, kdyby přes KPP prošli všichni, ale to narazíte na jednu záležitost, a to je otázka kapacitních možností, jo? Současně oni tomu věnují výrazně více času než soudy, tak to stojí taktéž výrazně víc než to rozhodování u soudu, že jo?“

Taktéž se objevil i názor, že by bylo vhodné **u některých skupin pachatelů možnost žádosti o PP omezit či zcela zrušit.**

„Dále bych se zamýšlel nad tím, zda v některých případech PP zakázat – již byl v minulosti propuštěn, v určité době opakovaně ve výkonu trestu a podobně“

Q10: Jaké by dle Vás mělo být budoucí složení Komise? v současné době se jedná o tříčlennou komisi složenou ze zástupců PMS, VS ČR a odborné veřejnosti.

Co se týká složení Komise pro podmíněné propuštění, tak většina soudců se současným složením nemá problém. Soudci se poměrně často vyjadřovali **souhlasně k aktuálnímu složení.**

„No já nepřepokládám žádné změny, mě to takhle vyhovuje.“

„S tím nemám problém. Ať je komise...ať je ta komise jakákoliv.“

„Z mého pohledu, co se týče odbornosti nebo množství lidí, tak tam nevidím důvod cokoliv měnit.“

V případě potřeby dalšího člena komise byl zmiňován psycholog, který by do jednání vstoupil se znaleckým pohledem na odsouzeného a mohl by tak přispět ke kvalitě posouzení všech aspektů.

„Já si dovedu představit, že by u takové komise byl psycholog, který toho dotyčného zná a který bude mít čas se zaměřit na jeho osobu. Protože to my nejsme schopni zjistit a to, co mě velmi zajímá.“

Zajímavý poznatek ke **složení komise** měl jeden z dotazovaných soudců **ve smyslu účasti zástupce laické veřejnosti**.

„Ten laický prvek veřejnosti mi tam přijde... hm...nevhodný. Když tam byl nějaký zástupce veřejnosti, tak ten byl, mi přišlo, někdy až fascinován tím, co se stalo. Místo aby ta komise řešila na jednání to, jak by vlastně odsouzený fungoval na svobodě, jak je připraven na to propuštění, tak řešili, že stal takový a takový čin a jak k němu došlo a co ho k němu vedlo a úplně upozadili prostě tu resocializaci odsouzeného a spíše to brali jako nějakou kriminálku, které byli součástí. Někakého seriálu.“

Objevil se taktéž zajímavý názor, že **spíše na kvantitu je potřeba se zaměřit na kvalitu**. A někteří dotazovaní spíše na počet členů komise poukazovali na kvalitu a počet setkání s odsouzeným, tzn. že by raději preferovali méně členů komise, kteří však budou v užším kontaktu s odsouzenými, protože na toto během jednání o PP oni rozhodně čas nemají.

„Spíše, než kolik je lidí v komisi záleží na té spolupráci...kolik se toho s odsouzeným projedná, než kolik je lidí. Když se s ním sejde 10 lidí jednou, tak je to horší, než když se s ním sejdou 3 vícekrát.“

Nicméně byli zde i tací, kteří na otázku **nedokázali odpovědět**, protože neznají princip jednání komise.

„To nedokážu posoudit – nevím jako komise pracuje, nikdy jsem nebyla u sezení s těmi lidmi, u toho, jak s nimi komunikují, co jim sdělují a nejsem schopna posoudit, zda tři jsou málo nebo ne.“

Q11: Pod jakou institucí by měl orgán KPP spadat?

Na otázku týkající se **zastřešení práce KPP** většina soudců odpovídala, že to pro ně není podstatné, pod jakou organizace spadá a daleko více je zajímavá obsah její práce. Nicméně převládá názor ponechat KPP pod PMS, protože podstata práce KPP je v souladu s jejich cíli a zaměřením.

Já mám pocit, že...víte, že to je dobrý. Protože já bych tam pod nikoho jiného nedával. PMS má řekl bych vynikající kredity, výsledky, na území ČR, já mám osobně jenom vynikající zkušenosti, s PMS, takže skutečně pomáhají nám.

Je úplně jedno, pod jakou institucí KPP spadá. PMS je takový přirozený subjekt, pod kterým bych to klidně nechal. Ale kdyby to byla jakákoliv jiná instituce, tak si nemyslím, že by to mělo vliv. Jde jenom o přemalování firmy. Stejně ta Komise bude muset s tou PMS intenzivně spolupracovat, ať bude pod někým jiným, protože podle mě to vychází z charakteru té probační služby.

Jako problém vnímali někteří soudci, že PMS je už tak poměrně zatížena výkonem všech svých aktivit a další zatížení by mohlo mít vliv na kvalitu jejich práce. Proto jako možnost zmiňovali i úplné osamostatnění komise.

Tak to se přiznám, že o tom jsem sám moc nepřemýšlel. Ale pokud by to mělo pomoci a pokud vidím tu zatíženost těch zaměstnanců té PMS, tak snad bych se, když to takhle narychlo střelím, tak jsem k tomu, aby se to jako osamostatnilo.

Z hlediska zajištění větší nezávislosti pár soudců zmínilo, že by bylo vhodným zastřešujícím orgánem Ministerstvo spravedlnosti. Poměrně velká skupina soudců však odpovídala, že na formálním ukotvení organizace až tak nezáleží a důležitější je obsah jejich činnosti.

Nejlépe aby byl nezávislý. Samozřejmě kdyby spadaly pod ministerstvo, možná je ta míra nezávislosti vyšší.

No to já jako...to je organizační věc. Na to názor nemám, no.

To taky nedokážu posoudit - otázka organizační nebo i finanční, vůbec nejsem kompetentní se k tomu vyjadřovat to posoudit.

Příloha 2 Evaluační dotazník pro odsouzené (VIT)

Evaluační dotazník – před zahájením projektu

1. Jsem si vědom svého podílu na trestném činu, za který jsem odsouzen

- a) ano
- b) ne
- c) nepřemýšlel/a jsem nad tím

2. Víím, kdo byla oběť mého trestného činu

- a) ano
- b) ne
- c) nepřemýšlel/a jsem nad tím

3) Snažím se pochopit, jak se cítí oběť trestného činu, který jsem spáchal

- a) ano
- b) ne

4) Přemýšlím nad tím, jak se této oběti daří

- a) ano
- b) ne

5) Oběť jsem z výkonu trestu kontaktoval nebo jsem se pokoušel kontaktovat (i když neúspěšně)

- a) ano
- b) ne

6) Učinil jsem kroky směřující k náhradě škody

- a) ano
- b) ne

7) Přemýšlím nad tím, jak moje chování ovlivnilo a ovlivňuje ostatní (...rodinu, přátele, aj.)

- a) ano
- b) ne

8) Udělal jsem sice chybu, ale myslím si, že se dá pracovat na nápravě

- a) ano
- b) ne
- c) nepřemýšlel/a jsem nad tím

9) Je důležité mluvit o tom, co jsem spáchal

- a) ano
- b) ne
- c) nepřemýšlel/a jsem nad tím

10) Pachatel by se měl podílet na urovnání následků trestného činu a poskytnout odškodnění těm, kteří bylo poškozeni

- a) ano
- b) ne
- c) nepřemýšlel/a jsem nad tím